

Vatandaşlık Ve Demokrasi Eğitimi Dersi Niçin Verilir?*

Why Do We Give Education about Citizenship and Democracy?

Zuhal KONDU¹, Tuncay SAKAR²

Özet

Eğitim alanındaki son gelişmelere baktığımızda vatandaşlık eğitiminin demokratik bir toplumun oluşabilmesi için öğrencileri gerekli bilgi, beceri ve değerlerle¹ donatmayı hedeflediğini görmekteyiz. Vatandaşlık Eğitimi dersi alan öğrencilerden sorunlara eleştirel bakabilen, kendi düşüncelerini ifade edebilen, başkalarının düşüncelerine saygılı, barış içinde bir arada yaşama kültürüne sahip, toplum sorunlarına duyarlı bireyler olmaları hedeflenmektedir. Vatandaşlık eğitimi müfredatı ülkemizde ilk kez Atatürk'ün Medeni Bilgiler El Kitabı ile başlar. Devleti ve yurttaşlarını bir arada tutan bağları güçlendirmek amacıyla vatandaşlık eğitimine önem vermek bu dönemde gerçekleştirilen eğitimdeki yenileşme hareketlerinin bir parçası olmuştur. Bu çalışmanın amacı; Vatandaşlık ve demokrasi eğitimine niçin gerek duyulduğunun belirlenmesidir. Burdur il Merkezinde bulunan 15 ilköğretim okulunda çalışan 15 sosyal bilgiler öğretmeni ile görüşülmüştür ve görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Araştırmancın bu konuda alan bazında son yıllarda yapılmış bir çalışma olmaması ve bu dersin son yıllarda eğitim öğretim programına girmesi nedeniyle daha sonra bu konuda yapılacak araştırmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Birey, Demokrasi, Eğitim, Hak, İnsan Hakları, Vatandaşlık.

Abstract

When we looked at the last progress in area of education , it has been seen that the course of citizenship has aimed that the students who have been filled with information, ability, and values to form a democratic society. It has been aimed that from Students taking the course in citizenship education students to criticize the problems, Express themselves easily, be respectful to other people's thoughts, have cultural ability to live in peace together and to be the people who are sensitive to the problems of society. For he first time Citizenship education curriculum; the education of democratic citizen started with the Ciculturalized Hand Book of Atatürk. In this term, the training of citizenship had been the part of innovation in education in order to strenghten the relationship between the government and citizens.The aim of this study is to determine why shoul be need education of citizenship and democracy. Reseurers discussioned with teacher of 15 social studies who work 15 elementary schools in center of Burdur City, and recorded this conversation.There is'nt any study about this subject recently

* Bu makale 9–11 Mayıs 2013 tarihlerinde Burdur Türkiye'de gerçekleştirilen 1. Uluslararası Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Öğrenci Kongresi'nde sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

¹Yüksek lisans Öğrencisi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, zuhal_kondu@hotmail.com

²Yüksek lisans Öğrencisi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, tuncay.sakar@hotmail.com

and it is thought that this reserch will light on other studies which will make later so that this lesson particpate in the programme of education and teaching resently.

Key words: Human, Democracy, Education, Liberties, Liberties, Person, Citizenship.

Giriş

Günümüz toplumlarının ulaşmış olduğu en iyi yönetim şekli olarak kabul edilen demokrasi, yine de üzerinde en çok konuşulan ve tartışılan kavramlardan birisidir (Güven, 2008). Demokrasinin gerektirdiği niteliklere sahip vatandaşlar yetiştirmek bütün farklı eğitim sistemlerinin görevlerindedir. Demokratik bir eğitim sorgulayan, araştıran, demokrasinin ve onun değerlerinin önemini bilen bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Bu değerleri kendi yaşantısında uygulayan, doğruları ve yanlışları herhangi bir etki altında kalmaksızın, aklın ve bilimin süzgecinden geçirdikten sonra kabul eden kişiler, demokrasinin niteliklerine sahip çıkmakta daha başarılıdırlar (Başaran, 1987).

Birey doğumundan itibaren ölümüne kadar etkileşimini aile içerisinde sürdürür. Kişiliğinin oluşmasındaki ve toplumun bir ferdi haline gelmesindeki adımları aile içerisinde atar. Anne ve babanın eğitim ve ekonomik düzeyleri, yasadıkları yerleşim yerinin özelliği, ekonomik gerekçelerle günün büyük bir bölümünde dışarıda olmaları nedeniyle aile, bireylerin gelişimleri üzerinde tam olarak istenilenleri yerine getirememektedir.

Bu nedenle günümüzde demokratik bireylerin yetişebilmesi için en büyük sorumluluk okullardadır. Demokratik bir ülkede bulunan okulların öğrencilere demokrasinin niteliklerini, özelliklerini ve değerlerini aktarabilmesi gerekmektedir. Bunun için de öncelikle kendi yapısının demokratik bir seviyede olması gerekmektedir. (Okulda bulunan yönetici-öğretmen, öğretmen-öğrenci, yönetici-öğrenci, okul veli arasındaki ilişkiler istenilen demokratik bir normda olmalıdır. (Atasoy, 1997).

Okulun en önemli görevlerinden birisi de, yetiştirdiği öğrencilerde yarının birer ferdi olacakları toplum için gerekli olan, özgür düşünebilen, akılcı, hoşgörülü, bilgileri peşinen kabul etmeyen, bunları sorgulayabilen, insan haklarına saygılı, sorumluluğunun bilincinde olan, başka kişilere de saygılı olan yurttaşlar yetiştirmektir (Selçuk,1999,s.24).

Demokratik değerleri ve bunlarla ilgili konuları müfredata koymak çoğu zaman öğrencilerde demokrasi kültürünün oluşmasında yeterli olmamaktadır. Gerçek değişim sınıftaki öğretmeni işin içine sokulduğu zaman gerçekleşebilmektedir (Leeuw, 2003 61). Öğretmen sadece müfredat programlarında var diye demokrasinin değerleri ile ilgili konuları işler ve kendisi sınıf içerisindeki davranışları ile öğrencilere bu değerleri yaşatmaz ise değerlerin bireyler tarafından içselleştirilmesi biraz zor gözükmektedir. Bu nedenle, Vatandaşlık ve İnsan Hakları bilincinin eğitim yoluyla geliştirilebilmesi için gerekli çaba sarf edilmelidir. Vatandaşlık bilincinin geliştirilebilmesi için eğitim sürecinde çeşitli dersler ve etkinliklerden faydalanmak mümkündür. Bu etkinlikler insan haklarına saygı, demokratik birey olabilme, sivil toplum kuruluşlarına katılma, kendini ifade etme hakkını yasal yollardan arama. İlköğretim düzeyinde yer alan

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi bu amaca ulaşmada yararlanılabilecek önemli dersler arasındadır. Bireyin, kendisini tüm yönlerden geliştirilebilmesi, yaşadığı çevreyi ve toplumu kavrayabilmesi, sorunlarına ilgi duyup çözümüne düşünsel ve eylemsel olarak katılması, toplumda etkin ve yararlı bir rol oynayabilmesi ve bu amaçla sorumluluk üstlenebilmesi, öncelikle öznesi olduğu hak ve özgürlükleri öğrenerek "hak bilinci" edinmesine bağlıdır. İnsan Hakları eğitimi, bireyin "edilgen" kimliğinden sıyrılarak "etkin, özgür ve katılımcı yurttaş kimliği kazanmasını, sivil toplumun ve sonuç olarak demokrasinin katılımcı boyutunun geliştirilip güçlendirilmesini sağlayacaktır (Gülmez,1998, s. 2-3).

İnsan Hakları Dersi, 2007 yılında kabul edilen Öğretmen Yetiştirme Programı'na göre (YÖK, 2009), Eğitim Fakülteleri İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında, 3.sınıf dersi olarak, 2008–2009 öğretim yılından itibaren okutulmaya başlanmıştır. Kabul edilen bu yeni program, temelde, ülkenin sosyal ve siyasal yönden demokratikleştirilmesi amacına uygun demokratik öğretmen modelini öngörmektedir. Programın amacı, kendine söyleneni yapan, alan uzmanı, "teknisyen öğretmen" yerine, kültürel ve sosyal yönden kendisini geliştirmiş, eleştiren, sorgulayan, problem çözen ve öğrenmeye rehberlik eden "entelektüel öğretmen" yetiştirmektir. (YÖK, 2009 & YÖK, 2007, s. 66).

İnsan hakları ve demokrasi konularının öğretimi, lise kademesinde, 1999-2000 yılından itibaren, zorunlu seçmeli ders olarak "Demokrasi ve İnsan Hakları" adı altında yapılmaktadır. (TTK, 38.Sayıli Karar). İlköğretim kademesinde ise, 1997-1998'den itibaren, 7. ve 8. sınıf "Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi" dersi içinde yapılmıştır. Vatandaşlık ve İnsan Hakları dersinin 2005-2006'da kaldırılmasından sonra "Sosyal Bilgiler," "Hayat Bilgisi" ve "TC İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük" ders konuları içine dahil edilmiştir.

2010–2011 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulan "8. sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi" öğretim programı ile insan hakları ve vatandaşlık eğitimi hem bir ders hem de bir ara disiplin olarak ilköğretim programlarında yer almıştır. Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinin insan haklarıyla ilgili genel amacı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak temel hak ve özgürlüklerini kullanarak sorumluluklarını yerine getirmeleridir." (ÜNAL, F. MEB, 2011, s. 6). Bu amaçta, insan haklarını kullanmanın yanı sıra sorumlulukların yerine getirilmesi vurgusu dikkat çekmektedir. Bunun için vatandaşlık kavramı, demokrasinin ne olduğunu ve onun nasıl çalıştığını anlamak için bir anahtardır. Öğrenciler vatandaşlığın ne olduğunu, onun değişik politik sistemlerdeki oluşumunu, hak ve sorumluluklarını ve ödevlerinin neler olması gerektiğini alacakları eğitim yoluyla öğrenebilirler ise demokrasi kavramını da tam ve doğru olarak anlamlandırabilirler.

Öğrencilerde vatandaşlık ve demokrasi kavramının oluşturulması için öncelikle öğretmenlerin Mustafa Kemal Atatürk'ün vatandaşlık ve demokrasiyi nasıl tanımladığını bilmeleri gerekir. Atatürk ulusu "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk ulusu denir" diyerek tanımlamıştır. Atatürk on maddede ulus olmanın dayanaklarını ortaya koymuş ve Türk ulusunun ortaya çıkışında etkili olan doğal ve tarihsel olguları; *siyasal varlıkta birlik, dil birliği, yurt birliği, ırk ve köken birliği, tarihsel*

yakınlık, ahlak yakınlığı olarak sıralamıştır. Buna göre bir ulusun oluşumunda bunlar gerekli koşullardır. Bir topluma ulus diyebilmek için, bu koşullar aynı zamanda bütün olarak ya da bölüm olarak var olmalıdır.

Atatürk'e göre devlet ve yurttaşın birbirlerine karşı görevleri vardır. Bu bağlamda Atatürk öncelikle devletin yurttaşa karşı olan görevlerini daha sonrada Yurttaşların devlete karşı sorumluluklarını sıralamıştır. Ülke içinde güvenlik ve adaleti sağlayarak ve sürdürerek yurttaşların her türlü özgürlüğünü korumak, dış siyaseti ve başka uluslarla ilişkileri iyi ve olumlu bir biçimde yönlendirerek ülke içinde de her türlü savunma güçlerini her zaman hazır bulundurarak ulusun bağımsızlığını güven altına almak ve korunmuşluğu sağlamak ve bu uğurda başka çıkar yol kalmazsa ulusun haklarını silahla savunmak devletin en başta gelen görevlerindedir. Bu iki görevden başka, yollar, demiryolları v.b. bayındırlık işlerini, eğitim ve öğretim işlerini, sağlık işlerini, sosyal yardım işlerini, tarım, ticaret ve zanaata ilişkin ekonomik işleri düzenleyerek yurttaşların yaşamı ve gelişmesi için uygun koşulları sağlamakla yükümlüdür. Yurttaşın devlete karşı temel görevlerini ise, Devlete çeşitli adlar altında vergi vermek, Askerlik yapmak, Seçimlere katılmak olarak belirtmiştir.

Bireyler, hak ve özgürlüklerini kullandıkları sorumluluklarını yerine getirdikleri ölçüde verilen demokrasi eğitimi amacına ulaşmış olur. Hakların kullanılması için hak sahibi olan birey, etkin bir vatandaş olarak kendini ortaya koymalıdır. Demokratik vatandaşlık eğitiminin temelinde var olan bakış açısı da budur. Bu açıdan bakıldığında "insan hakları eğitimi" de demokrasi eğitimi içinde yer almaktadır.

Bu dersin eğitim ve öğretiminde; öğrencilere vatandaşlık, demokrasi ve insan haklarıyla ilgili bazı temel kavramların tanıtılmasının yanı sıra insan haklarının korunup uygulanmasıyla ilgili duyarlılık, bilinç, düşünce, tutum ve davranış kazandırma amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı vatandaşlık ve demokrasi eğitimine niçin gerek duyulduğunun belirlenmesi ve öğretmen görüşlerinden yararlanarak bu konuda yapılacak çalışmalara bir nebze de olsa ışık tutmak. Bu bağlamda araştırmada aşağıdaki soruya ve alt sorulara cevap aranacaktır.

Araştırma Sorusu

Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersi niçin verilir?

Alt Sorular

- Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinin içeriğinde neler vardır?
- Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinin içeriği ile kazanımları uyumlu mudur?
- Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinin verilmesinin neden gereklidir?
- Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersi uygulamaya girmeden önce bu derse ihtiyaç var mıydı?

Sınırlılıklar

Araştırma; 2012/2013 eğitim öğretim yılında, Burdur ili merkezi ve merkeze bağlı köy okullarında çalışan ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri ile sınırlandırılmıştır. Araştırmanın veri toplama araçları ise öğretmenle yapılan görüşme formları ile sınırlandırılmıştır.

Varsayımlar

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yapılan görüşmede gerçekçi ve samimi görüşlerini yansıttığı düşünülmüştür.

Araştırmanın Önemi

Araştırmanın bu konu ile ilgili son yıllarda yapılmış bir çalışma olmaması ve bu dersin son yıllarda eğitim öğretim programına girmesi nedeniyle daha sonra bu konuda yapılacak araştırmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

İlgili Araştırmalar

Bu bölümde bu konuda yapılmış alan yazındaki diğer çalışmalara yer verilmiştir;

Güven, A. (2008); Demokratik Vatandaşlık ve tarih eğitimi konulu çalışmasında literatür tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu amaçla ilk aşamada demokrasi kavramı ve demokrasilerde vatandaşların benimsemeleri beklenen beceri, değer ve davranışların neler olması gerektiği belirtilmiştir. Daha sonra okulun ve tarih eğitiminin bu konudaki rolü, konu ile ilgili yapılan araştırmalar ışığında açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın neticesinde, tarih eğitiminin demokratik vatandaş yetiştirme sürecinde etkili olabileceği sonucuna ulaşılarak, bununla ilgili çeşitli öneriler getirilmiştir.

Uyangör, N. (2008); İlköğretim 7. sınıf vatandaşlık ve insan hakları eğitim programının değerlendirilmesi konulu çalışmasının sonucunda Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarına katılmadan önce öğrencilerinin belirli bir ön bilgi ile derse başlamakla birlikte gerçekleştirilen öğrenme öğretme etkinliklerinin öğrencilerin başarıları üzerinde anlamlı bir fark yarattığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra ünitelerdeki davranışların ulaşılma düzeyinin oldukça düşük olduğu bu nedenle öğrencilerin davranışların çoğuna ulaşamadıkları belirlenmiştir. Aynı zamanda ünitelerde yer alan davranışlar arasında önkoşul ilişkilerde sorunlar ortaya çıkmıştır

Torun, İ. (2009); İnsan hakları ve demokrasi dersinin misyonu ve uygulamada karşılaşılan sorunlar isimli çalışmasında, İHD eğitiminin hangi branşta öğretim elemanları tarafından verildiği analiz edilmiştir. Toplanan veriler ve yapılan analize göre, İHD dersine gereken önemin verilmediği ve derse genellikle tarihçilerin girdiği sonucuna varılmıştır. Dersin tarihçiler tarafından verilmesinin, İHD dersinin

Vatandaşlık Bilgisi ile özdeşleştirilmesinden kaynaklandığı, Vatandaşlık Bilgisi ise monolitik ulusçu ideolojinin öğretildiği bir ders olarak algılandığı sonucuna varılmıştır.

Osmanoğlu, A. E. ve Öztürk, C. (2012); “Türkiye ve Mısır sosyal bilgiler ders kitaplarında vatandaşlık algısının karşılaştırmalı analizi konulu çalışmalarında, Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarına yansıyan vatandaşlık algısında hak sahibi vatandaş ön plandadır. En fazla kadın hakları, düşünce özgürlüğü hakkı, eğitim hakkı ve inanç hakkına yer verilmiştir. Vatandaşlık yükümlülüklerinden vergi verme, eğitim alma ve çalışma yükümlülüğü söz konusudur. Mısır’ın sosyal bilgiler ders kitaplarına yansıyan vatandaşlık algısında yükümlülük sahibi vatandaş ön plandadır. Vatandaşlık haklarının neler olduğu hakkında hiç bilgi verilmemiştir. Yükümlülükler kanun ve kurallara itaat etme ve çevreyi koruma ile ilgilidir.” sonucuna ulaşılmıştır.

Ünal, F. ve Yıldız, A.(2012); İsviçre Zürih Kantonu Vatandaşlık Eğitimi Taslak Programı ile Türkiye Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Programının karşılaştırılması konulu çalışmalarında, İsviçre Zürih Kantonu ilkokul vatandaşlık eğitimi taslak programı ile Türkiye’de ilköğretim 8. sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi programının vatandaşlık eğitimi açısından benzer ve farklı yönleri tespit edilmiş, iyi uygulamalar belirlenerek Türkiye’deki Türkçe, hayat bilgisi, sosyal bilgiler ile fen ve teknoloji derslerinin programlarında vatandaşlık eğitimi için yapılması gereken düzenlemelere yönelik öneriler sunulmuştur.

Ünal, F. (2012); Ortaokul 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında İnsan Hakları Üzerine Bir Çözümleme isimli araştırmasında, öğretim programında en fazla “Hak ve Özgürlüklerimiz” temasında insan hakları ile ilgili kazanıma yer verildiği görülmüştür. Bu durumun sonucu olarak öğretim programına göre hazırlanan ders ve öğrenci çalışma kitaplarında da insan hakları konusunun en fazla bu temada bulunduğu dikkati çekmektedir.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analiz aşamalarına yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden görüşme yöntemine göre yürütülecektir. Böylelikle bu araştırmada durumun tanımlanması ve açıklanması için gözlem ve görüşmeden yararlanılacaktır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Burdur il merkezi ve merkeze bağlı köy okullarında çalışan 15 ilköğretim sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Çalışma grubu nitel araştırmalarda kullanılan kolay ulaşılabirlik yöntemine göre belirlenmiştir.

Veri toplama teknikleri ve araçları

Bu çalışmada görüşme yöntemi kullanılacaktır. Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile yapılan bireysel görüşmede yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun hazırlanmasında alan yazından ve uzmanlardan yararlanılmıştır. Görüşme formunda “Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinin içeriğinde neler vardır?”, “Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinin içeriği ile kazanımları uyumlu mudur?”, “Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinin verilmesinin gerekli olduğunu düşünüyor musunuz?”, “Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersi uygulamaya girmeden önce Bu derse ihtiyaç var mıydı? Neden?” gibi sorular yer alacaktır.

Verilerin analizi

Nitel araştırmalarda gözlem, görüşme ya da dokümanlar yoluyla elde edilen veriler ya betimsel yolla ya da içerik analizi yoluyla incelenmekte ve çözümlenmektedir. Nitel araştırmada analiz; niteliksel verileri organize etme, belli gruplara ayırma, örüntüleri araştırma, önemli noktaları belirleme ve bunlara dayalı olarak söylenecekler karar vermeyi içerir (Bogdan ve Biklen, 1998; Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu bağlamda bu araştırmada elde edilen nitel veriler betimsel yolla analiz edilmiştir. Elde edilen veriler incelenerek kod ve temalara ayrılmış ve sonrasında yorumlanmıştır.

Bulgular

Araştırmadan elde edilen verilerin analizi sonucunda elde edilen bilgiler ışığında aşağıdaki değerlendirmelere ulaşılmış, sonuç ve öneriler bölümünde ise bu bulguların yorumları yapılmaya çalışılmıştır.

Tablo 1. Öğretmenlerin Cinsiyet Frekans ve Yüzde Tablosu

Cinsiyet	Kadın	Erkek
<i>Frekans</i>	2	13
<i>Yüzde %</i>	13.3	86.7

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmanın çalışma grubu 2’si (% 13.3’ü) kadın geri kalan 13’ü (%86.7’si) erkek öğretmenlerden oluşmaktadır.

Tablo 2. Öğretmenlerin Eğitim Durumu Frekans ve Yüzde Tablosu

Eğitim durumu	Yüksek okul	Lisans	Yüksek lisans	Doktora
<i>Frekans</i>	0	15	0	0
<i>Yüzde</i>	0	100	0	0

Tablo 2’de görüldüğü gibi araştırmada çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin 15’i (%100) de lisans mezunudur. Yüksek okul, yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim durumu olan öğretmen mevcut değildir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Hizmet Süresi Tablosu

Yıl	1-3 yıl	3-6 yıl	6-10 yıl	10 ve üzeri yıl
Frekans	2	8	3	2
Yüzde	13.3	53.4	20	13.3

Tablo 3’te görüldüğü gibi araştırmada çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin 2’si (%13.3) 1-3 yıl arası, 8’i (%53.4) 3-6 yıl arası, 3’ü (%20) 6-10 yıl arası, 2’si (13.3) 10 ve üstü mesleki çalışma yılına sahiptir. Araştırmamıza dahil olan öğretmenlerin mesleki çalışma yıllarına ait en yüksek frekans 3-6 yıl arasında toplanmıştır.

Tablo 4. Öğretmenlerin Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Ders’inin İçeriğinin Neler Olduğuna Dair Cevaplarının Tablosu

İçerik	Frekans	Yüzde
Değerler eğitimi	3	20
Temel hak ve özgürlükler	12	80
Demokrasi kavramı	6	40
İnsan hakları	14	93,4
Vatandaş olma sorumlulukları	14	93,4
Devletin sorumlulukları	12	80
Toplumsal kurallar	11	73,4
Eşitlik	2	13,3
Sivil toplum kavramı	14	93.4
İnsan ilişkileri	9	60

Tablo 4’de görüldüğü gibi öğretmenlerin vatandaşlık ve demokrasi eğitiminin içeriğine dair verilen cevaplar arasında en fazla frekans İnsan hakları (% 93.4), Vatandaş olma sorumlulukları(%93.4),sivil toplum kavramı (%93.4)konularındadır. En az frekans ise değerler eğitimi (%20), eşitlik (%13.3) konularındadır. Diğer konulardaki frekanslar ise temel hak ve özgürlükler ve devletin vatandaşlara karşı sorumlulukları (%80), toplumsal kurallar (%73.4), insan ilişkileri (%60), demokrasi kavramı (% 40) olarak sıralanmıştır.

Tablo 5. Öğretmenlerin Vatandaşlık dersinin içeriği ile kazanımlarının birbiri ile uyumlu olup olmadığı konusunda verdiği cevapların frekans ve yüzde tablosu

Öğretmenlerin cevapları	Uyumlu	Kısmen uyumlu	Uyumsuz
Frekans	11	2	2
Yüzde %	13.4	13.3	13.3

Tablo 5'de görüldüğü gibi çalışma grubundaki öğretmenlerin %73.4'ü vatandaşlık dersinin içeriği ile kazanımlarının uyumlu olduğunu söylerken, %13.3 'ü kısmen uyumlu olduğunu, %13.3 'ü ise uyumsuz olduğunu söylemişlerdir.

Tablo 6. Öğretmenlerin Vatandaşlık ve Demokrasi Dersinin Gerekli Olup Olmadığına Dair Düşüncelerinin Frekans ve Yüzde Tablosu

Verilen cevaplar	Frekans	Yüzde
Gereklidir	13	86.7
Gereksizdir	2	13.3

Tablo 6'da görüldüğü gibi araştırmada öğretmenlerin % 86.7 si vatandaşlık dersinin gerekli olduğunu düşünürken, % 13.3 ü gereksiz olduğunu belirtmiştir.

Tablo 7. Öğretmenler Vatandaşlık Dersine Uygulamaya Girmeden Önce Neden İhtiyaç Olduğuna Dair Verdikleri Cevapların Frekans ve Yüzdeleri

Verilen cevaplar	Frekans	Yüzde
Demokrasi kültürünün uygulanması	10	66.6
Demokrasi bilincinin geliştirilmesi	12	80
Vatandaşlık bilincinin kazandırılması	11	73.3
Hak ve sorumlulukların farkındalığının kazandırılması	14	93.4
Fikirlere saygı duyma bilincinin kazandırılması	12	80
Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı bireyler yetiştirme	15	100
Toplumsal bilincin kazandırılması	15	100
Ülkesine ve milli değerlere bağlılık bilinci kazandırma	15	100

Tablo 7'de görüldüğü gibi çalışma grubuna katılan öğretmenlerin vatandaşlık ve demokrasi eğitimi uygulamaya girmeden önce bu derse niçin ihtiyaç olduğuna dair verdikleri cevaplar incelendiğinde;

Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı bireyler yetiştirme, toplumsal bilincin kazandırılması, ülkesine ve milli değerlere bağlılık bilinci kazandırma (% 100), hak ve sorumlulukların farkındalığının kazandırılması (%93.4), fikirlere saygı duyma bilincinin kazandırılması, demokrasi bilincinin geliştirilmesi (%80), vatandaşlık bilincinin kazandırılması (% 73.3), demokrasi kültürünün uygulanması (%66.6) kavramlarının öğretmenler tarafından belirtildiği görülmüştür.

Çalışma grubumuz 2'si (% 13.3'ü) kadın geri kalan 13'ü (%86.7'si) erkek öğretmenlerden olmak üzere 15 kişiden oluşmaktadır (Tablo 1). Araştırmamızda çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin 15'i (%100) de lisans mezunudur. Yüksekokul, yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim durumu olan öğretmen mevcut değildir (Tablo 2). Araştırmamızda çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin 2'si (%13.3) 1-3 yıl arası, 8'i (%53.4) 3-6 yıl arası, 3'ü (%20) 6-10 yıl arası, 2'si (13.3) 10 ve üstü mesleki çalışma yılına sahiptir. Araştırmamıza dahil olan öğretmenlerin mesleki çalışma yıllarına ait en yüksek frekans 3-6 yıl arasında toplanmıştır (Tablo 3). Öğretmenlerin vatandaşlık ve demokrasi eğitiminin içeriğine dair verilen cevaplar arasında en fazla frekans İnsan hakları (% 93.4), Vatandaş olma sorumlulukları(%93.4),sivil toplum kavramı (%93.4)konularındadır. En az frekans ise değerler eğitimi (%20), eşitlik (% 13.3) konularındadır. Diğer konulardaki frekanslar ise temel hak ve özgürlükler ve devletin vatandaşlara karşı sorumlulukları (%80), toplumsal kurallar (%73.4), insan ilişkileri (%60), demokrasi kavramı (% 40) olarak sıralanmıştır (Tablo 4). Çalışma grubundaki öğretmenlerin %73.4'ü vatandaşlık dersinin içeriği ile kazanımlarının uyumlu olduğunu söylerken, %13.3 'ü kısmen uyumlu olduğunu, %13.3'ü ise uyumsuz olduğunu söylemişlerdir (Tablo 5). Araştırmamızda öğretmenlerin % 86.7 si vatandaşlık dersinin gerekli olduğunu düşünürken %13.3 ü gereksiz olduğunu belirtmiştir (Tablo 6). Çalışma grubuna katılan öğretmenlerin vatandaşlık ve demokrasi eğitimi uygulamaya girmeden önce bu derse niçin ihtiyaç olduğuna dair verdikleri cevaplar incelendiğinde; Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı bireyler yetiştirme, toplumsal bilincin kazandırılması, ülkesine ve milli değerlere bağlılık bilinci kazandırma (% 100), hak ve sorumlulukların farkındalığının kazandırılması (%93.4), fikirlere saygı duyma bilincinin kazandırılması, demokrasi bilincinin geliştirilmesi (%80), vatandaşlık bilincinin kazandırılması (% 73.3), demokrasi kültürünün uygulanması (%66.6) kavramlarının öğretmenler tarafından belirtildiği görülmüştür (Tablo 7).

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonuçlarına göre;

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin vatandaşlık ve demokrasi eğitiminin içeriğine dair verilen cevaplar arasında en fazla frekans İnsan hakları (% 93.4), Vatandaş olma sorumlulukları (%93.4),sivil toplum kavramı (%93.4) konularındadır. En az frekans ise değerler eğitimi (%20), eşitlik (%13.3) konularındadır. Diğer konulardaki frekanslar ise temel hak ve özgürlükler ve devletin vatandaşlara karşı sorumlulukları (%80), toplumsal kurallar (%73.4), insan ilişkileri (%60), demokrasi kavramı (%40) olarak sıralanmıştır.

Konu içeriğine bakıldığında vatandaşlık ve demokrasi eğitimi alındığında öğrenciler insan hakları, vatandaş olma sorumlulukları, sivil toplum kavramı, temel hak ve özgürlükler, toplumsal kurallar ve toplumsal kurallar konusunda bilgi sahibi olma şansını elde etmişlerdir. Öğrencilerin hak ve özgürlüklerinin bilincinde olup ulusal değerlere bağlı, geçmişten günümüze insan haklarının gelişim sürecini bilen ve yaşatmaya çalışan birey olarak yetişmesinde bu ders vazgeçilmezdir. Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi ders saatinin artırılması ve daha fazla etkinliğe yer verilmesi öğrencinin bu ders konularını içselleştirmesinde önemli olacağı düşünülmektedir.

Anketi cevaplayan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin vatandaşlık ve demokrasi eğitimine neden ihtiyaç duyulduğuna dair verdiği cevaplar incelendiğinde; Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı bireyler yetiştirme, toplumsal bilincin kazandırılması, ülkesine ve milli değerlere bağlılık bilinci kazandırma (% 100), hak ve sorumlulukların farkındalığının kazandırılması (%93.4), fikirlere saygı duyma bilincinin kazandırılması, demokrasi bilincinin geliştirilmesi (%80) gibi cevapların ağırlıkta olduğunu görmekteyiz. Bu bilgilere dayanarak vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersi, bilinçli, sorumlu, vatanını milletini seven hoşgörülü, demokratik ve insan haklarına saygılı vatandaşlar yetiştirmek gibi sebeplerden verilmektedir. Yurttaşlık, yurttaş bireyler, demokrasinin olmazsa olmaz koşullarından biridir. Yurttaşlık bilinci ile donatılmış bireyleri yetiştirmek, büyük ölçüde eğitim kurumlarının görevidir. Bu dersin eğitim ve öğretiminde; öğrencilere vatandaşlık, demokrasi ve insan haklarıyla ilgili bazı temel kavramların tanıtılmasının yanı sıra insan haklarının korunup uygulanmasıyla ilgili farkındalık, duyarlılık, bilinç, düşünce, tutum ve davranış kazandırma amaçlanmaktadır.

Özgürlük, eşitlik, kardeşlik, adalet, sevgi, saygı, hoşgörü, dostluk, dayanışma gibi değerlerin önemini kavramak, öğrencilerin kendi özelliklerini fark etmelerini sağlamak, öğrencinin kendisinin ve başkalarının yaşamına ve onuruna saygı duymasını sağlamak, demokrasiyi hayatın her alanında- ailede, okulda ve toplumsal çevrede- demokratik ve insan haklarının özündeki değerlere uygun davranışlar kazandırmak gibi sebeplerden vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersine gerek duyulmaktadır.

Kaynakça

Atasoy, Ali. (1997). *İlköğretim İkinci Kademedeki Demokrasi Eğitimi ve İlköğretim İkinci Kademe Öğretmen ve Öğrencilerinin Demokratik Tutum ve Davranışlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Başaran, İ. Ethem. (1987). Demokrat Öğrenci Nasıl Yetiştirilir. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 19/1-2, s.111-116.

Demirtaş, Hasan. (2008). İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi. *Eğitim Dergisi*, Sayı: 20

Gülmez, M. (1998). İlköğretimde Kesintisiz İnsan Hakları Eğitimi. *Cumhuriyet*, 16.2.1998, s.22.

Güven, A.(2008) Demokratik vatandaşlık ve tarih eğitimi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi /journal of graduate school of social sciences, cilt 12, sayı 2 .

Leeuw, Joke, Van Der. (2003). “Tarih Eğitimi Üzerine Bazı Düşünceler”, O. Köymen (yay.haz),(1997).

Tarih Eğitime Eleştirel Yaklaşımlar. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, s.60-72.